

Икона према фресци из Сопоћана (на текст Еванђеља по Матеју 28:9) рад монахиње Воскресије из манастира Грнчарице код Крагујевца (1987).

Одмах после парастоса, испред резиденције краља Александра је извршена ревија трупа.

Истог дана, после подне, освећен је темељ Споменика косовским јунацима. Краљ је положио темељ и дао свој прилог од 2500 златних динара.

После свечаности у Крушевцу, у манастиру Жичи је извршено миропомазање краља Александра. „Млади краљ Александар имао је на себи униформу пуковничку, са златним еполетама, које на раменима трептаху и преливаху се, а преко рамена носаше широку тробојну ленту са орденом белог орла, и поврх свега имао је о врату на широкој црвеној траци златан крст, орден светог гроба, који му је за ову прилику послао патријарх јерусалимски“.

Краља је предвео царским дверима архимандрит Нићифор Дучић, „те га сретни митрополит Михаило помаза светим миром по челу, по грудима и рукама онако, како се свако невинашце при крштењу у цркви миропомаже“.

После миропомазања, Митрополит је упитао краља Александра „како и коју вјеру вјерује на које млади Краљ најозбиљнијим гласом узвишено пресецајући стаде гласно, јасно, разговетно и врло лепо читати: „Вјерују во јединога Бога Оца, Сведржитеља творца небу и земљи, видимим же всјем и невидимим“. За све време миропомазања, иза краљевих леђа је стајао руски министар Персијапи, нарочити изасланик „великога, моћнога и врагам својим страшнога цара Александра III“, кршеног кума младога Краља.

Истог дана је краљевачка општина давала банкет за хиљаду гостију, углавном са стране, чиме је прослава завршена.

Амблеми Србије са прославе 500-годишњице косовске битке 1889.

Шумадијска епархија СПЦ је издала нову књигу Свети Срби

Аутор: мр Слободан Милеуснић, издавач: „Наленић“, Крагујевац 1989.

+ + +

У Недељу православља, 19. марта о.г. на свечаној промоцији у дворани Епархијског центра у Крагујевцу, нашој црквеној и уопште културној јавности представљена је књига мр Слободана Милеуснића **Свети Срби**. Овде износимо, мање-више у скраћеном виду, нека мишљења о овој књизи која су том приликом изречена.

+ + +

(...) Књига **Свети Срби** је својеврстан преглед српске прошлости, изложен кроз животописе наших светих предака – то је повесница духовности овога народа, а управо духовност је и највећи допринос који један народ може унети у ризницу културе човечанства.

До сада нисмо имали прилике да на једноме месту нађемо сабране толике узвишене примере, који су у прошлости – путем предања преношени с колена на колено – надахњивали поколења српског народа, пружајући им утеху и неопходан ослонац у вишевековној борби за самоодржање на ветрометини ових наших простора. И нама данас, и нараштајима који долазе, пример светих Срба помоћи ће да познамо себе – ко смо, одакле потичемо и који је то пут којим даље ваља да идемо. (...)

Странице ове књиге подсетиће нас и где је колевна наше нације, где нам је постојбина (у томе ће нам помоћи и неколико шематских датих географских карата подручја епископија Српске цркве и др.); јер, данас је не мало оних који све чине не би ли нас принудили да одступимо са наших вековних огњишта, предајући заборава историјско памћење свога народа. (...)

Ова књига подсетиће нас, такође, и на многобројна страстишта на којима је, током векова, проливана крв овога народа – за своју хришћанску веру, за своје име и језик, за своја прадедовска огњишта. Овде се спомињу и многа сведочанства љубави и привржености српског народа према својим светим предводницима – многи храмови подигнути у славу Божију, а у част и помен наших светих сународника, јесу та речита сведочанства, као и многобројне фреске, иконе и друга дела црквеноуметничког стваралаштва. (...)

Многобројне илустрације, које прате текст, углавном су везане за време светих о којима се говори, и на тај начин допуњују нам слику о добу и средини у којој су живели. (...)

(Бор. Анђелковић)

+ + +

Наша Црква је осећала насушну потребу за књигом ованеве врсте а сада смо је коначно и добили просто као дар или поклон од нашег трудољубивог младог научника Милеуснића. Дobili смо духовну лектуру више, која нас на врло једноставан и свима приступачан начин уводи у свету историју српског народа, јер хронолошки и сажето износи нашу духовну прошлост од времена Светог Јована Владимира (+ 1016) до Светог Ђанона Авакума (+ 1814) и Светог Петра Цетињског (+ 1830).

У нашем времену просто смо затрпани историјама разних врста углавном световног карактера. Световни историчари, мање-више слично фотографском апарату само региструју и уз помоћ смишљених комбинација доумената и грађе стварају

слику прошлости. Тежи је, међутим, и суптилнији задатак научника који хоће да кроз ликове светитеља Божијих реконструише духовну прошлост једне епохе или целог једног народа, овога пута Срба крштених пре једанаест векова (сто година пре крштења Руса, 876. и 988.г.). Милеуснићева књига је излаже на једноставан начин у смислу презентовања расположиве грађе и извора. То за себе говори да она није лано настала. Аутор је морао да се сусретне са мноштвом података које је требало проверити на више места и на разне начине. Књига као целина је прави мозаик састављен од мноштва каменчића и детаља који су свани на своме месту.

Делови Балканског полуострва и пре досељења Словена, крајем 6. и почетком 7. века, имали су солидну црквену организацију која датира још из апостолског периода историје Цркве. Југоисточни делови Балкана (Филипи, Солун, Верија, Атина, Коринт) Далмација, хришћанизовани су од стране самог апостола Павла и његових ученика. Хришћанство са подручја Средоземља продире у унутрашњост Балкана па и наших земаља долинама Вардара и Мораве, римским путем Београд–Цариград, са обала Егејског, Јонског и Јадранског мора. Нешто више о Цркви на нашим просторима знамо почетком 4. века из времена цара Диоклецијана (284–305) када је велики број мученика за веру из наших крајева: епископ Иринеј из Сирмијума (Сремска Митровица), Свети Синерот, Света Анастасија, Свети Ермил и Стратоник (Београд), Свети Полион из Цибале (Винковци), Свети Домнио, Свети Каменоресци (Фрушкогорски) и многи други. Осим тога први хришћански цар је био родом из Ниша (Наисус) а у време аријанских спорова између Првог и Другог васељенског сабора (325–381) одржано је више сабора у Сирмијуму где су боравили многи од Светих Отаца из 4. века.

Међутим, полет у црквеном животу на нашим просторима био је прекинут половином 5. века незадрживом најездом Хуна, Гота, а доцније Авара и Словена. Ови последњи су од самог почетка показали интересовање да се трајно населе на Балкану од Алпа до Пелопонеза и Црног мора. Процес хришћанизације Јужних Словена почео је од тренутка њихових првих контаката са Византијом и њеном хришћанском цивилизацијом: Прва етапа крштења била је између 630. и 640. године за време цара Ираклија (610–641) али није оставила дубљих трагова. Коначно пак крштење извршено је у другој половини 9. века, за време цара Василија II Македонца (867–886) и то захваљујући раду Свете браће Ћирила и Методија и њихових ученика и то пошто су проповед Еванђеља чули на своме језику и читали својим писмом – словенским.

Од времена примања хришћанства па све до данас српски народ има непрекинати континуитет светих људи, како нам то презентира Милеуснићев преглед у књизи **С в е т и С р б и**. Наша историја уствари и почиње крштењем. Светитељи које имамо најбоље сведоче да смо стварно крштени, да је наша вера истинита а не лицемерна, да је Бог са нама. Степен духовне културе и цивилизације једног народа мери се између осталог и бројем светих које он има јер су управо светитељи највећи и најбољи израз душе једног народа. Наш народ је давао светитеље одмах после примања хришћанства, у славној епохи Немањића, имали смо светитеље и онда када нисмо имали државу под Турцима и привилегијама Хабсбуршке Монархије и почетком 19. века када смо васкрсавали и као народ и као држава. Светитељима и данас живимо и у овој земљи и у расејању – где год нас има – има Раваница и Лазарица. Не би се могла на нас доследно применити народна изрека: „Тешко селу које цркве нема“ и „Тешко народу који светитеље нема“, јер вера живи у нашем народу а кад затреба она и бљесне.

Није било лано написати ову вишенорисну књигу. Мултидисциплинарни приступ богослова, историчара, историчара уметности, историчара књижевности овде се нашао на једном месту. Књига је просто отета из мноштва књига, студија, чланака, из дела најразличитијих врста. Аутор је особито успешно успео да дочара, према најновијим сазнањима историјске науке, миље историјских околности у којима је свани од наших светитеља живео и делао; даље, аутор прати настанак култа и његово ширење у народу, настанак житија, службе, сликање светог и тако даље. Све је то за једног истраживача врло сложен посао.

С обзиром на њен наслов очекивало би се да преовлађује житијни жанр казивања који наравно увек треба поткрепити историјским подацима. Међутим, овде углавном преовлађује историјско-догађајно-фактографско казивање и компонента, док је само вајање духовног лика светитеља помало у другом плану. Ово је, с једне стране, и разумљиво што се аутор предао такођећи фактографији, ако се зна да су нам кроз историју духовни вођи били истовремено и културни ствараоци, писци, владари, градитељи, законодавци, ратници, вође народа. Од тих чињеница ни наш аутор није могао побећи. С друге стране, аутор је могао оцртати углавном два основна типа светитеља у нашој историји:

- 1) светитељ подвижник, аскета, молитвеник (духовне жртве) и
 - 2) светитељи мученици из времена ропства који су принели крвну жртву бранећи и страдајући за православну веру.
- Као нека врста замерне је то што је у „свети лик“ (тј. скуп) требало уврстити или макар споменути Свету браћу Ћирила и Методија и њихове најзначајније ученике (Климент, Наум и други) а осим тога и новомученике све до наших дана (II светски рат).

На крају је просто нужан избор из библиографије, који би садржао најважније изворе и литературу.

(Ѓанон Радомир Поповић)

Грб Хребелановића на парапетној плочи јужне бифоре припрате кнеза Лазара у Хиландару.

За свако време је карактеристично да носи у себи потребу за упознавањем и појимањем различитих области духовног живота. Савремени човек, поред својих основних животних брига – и у вези са њима – сваканко је заинтересован да стекне одређена сазнања о духовном искуству и животу предака, да трага за оним вредностима које су у разним областима стално присутне у људском постојању. У многовековну историјску и савремену стварност хришћанске Цркве уткани су ликови, живот и култови светих људи и жена. Они су на различите начине остваривали еванђељске идеале и њих је Црква прогласила светима.

Књига **С в е т и С р б и** исцрпно и на приступачан начин представља развојни ланц српске хагиологије, као нераздвојни део општехришћанске хагиологије. У овом „саборнику“, како аутор назива своју књигу, под „светим Србима“ се подразумевају они српски свети које Српска православна црква – поред општехришћанских и словенских светих – прославља. У том погледу ово издање, на коме је аутор радио више година, представља значајну новину у досадашњој литератури.

Аутор је успешно одабрао средњи пут између панегирично-хагиографског и строго научног објективног начина представљања светих ликова и описа њихових култова. У књизи су уз основне хагиографске изворе искоришћена и научна сазнања из различитих дисциплина, као што су историја, историја уметности, етнологија, историја књижевности, историјска географија. Понекад, истина, нека од новијих сазнања из набројаних научних области нису искоришћена у овом популарном издању.

На основу хагиографских материјала и научних сазнања саздана садржина уоквирена је у надисторијске хагиолошке оквире. Дакле, књига није обична историјска читанка или нека врста популарног приручника из историје или историје уметности, на пример, иако су у њој коришћени материјали из ових области науке. При читању описа појединих светих и њихових култова овано идејно усмерење се доста јасно манифестује, али је – можда у предговору – требало нешто више рећи о појму светости.

Аутор је смиреност и изражајном нарацијом, повременим цитатима из хагиографских извора, као и стилем стручног излагања успешно савладао изазов, који је настао сложеном нивелацијом садржине.

Бољем разумевању излагања доприносе објашњења у градама, као и напомене у којима се дају разна објашњења. Веома су корисна два индекса на крају издања.

Треба овде указати на још једну идеју и истовремено одлику у овом издању. У описивању ширења култа појединих светих јасно се манифестује универзални карактер хагиологије. Култови значајних светаца једног народа, у конкретном случају српског народа, прелазили су код других народа без обзира на историјске околности, географску удаљеност и верску припадност. У многим случајевима то су култови више народа. Тако се поводом култа светих на блиским или удаљеним просторима, међу људима различитих друштвених положаја и различите етничке припадности стварале **духовне симбиозе**. У том смислу је свети Јован Владимир, први чији се лик представља у овом издању, имао развијен култ у Албанији; Светога Саву, поред православних Словена и Грка поштују и римокатолици и муслимани; мошти светитеља Арсенија налазе се у Пекингу и Монголији, у Харбину; краљ Милутин има веома развијен култ код Бугара итд.

Ово значајно издање послужиће као религијско штиво верницима, и као веома користан приручник свима онима који желе да упознају српску хагиологију.

Поводом изласка овог важног издања честитамо уреднику и иницијатору издања – Преосвећеном епископу шумадијском господину др Сави, аутору књиге мр Слободану Милеуснићу, као и свима онима који су учествовали у приређивању и штампању овог саборника.

(др Димитрије Е. Стефановић)

Књига мр Слободана Милеуснића **Свети Срби** и први је потпун зборник у којем су сабрани животописи свих српских светаца. Досад је Српска православна црква канонизовала шездесет и осам личности које су живеле између XII и XIX века; међу њима је и шест светих жена. Те личности потичу из различитих социјалних средина. Неки су у Србију долазили из околних православних земаља, у њој се прославили радом; подвижништвом, хришћанском љубављу, и тако ушли у историју и легенду српског народа, у православну васељену и Царство Небесно.

Српски верујући народ негује култ својих Светих не само због њихових прошлих заслуга за веру, нацију и културу, већ исто тако и због њиховог новог небесног живота у којем и даље бдију и брину над овоземаљским животом народа, молећи се да се на њега излије љубав и милост Божија. Молећи се својим Светима, народ их моли да се и они за њега моле код Оца Небесног.

Мр Слободан Милеуснић успео је да у овој књизи дочара ту живу веру српског народа у своје Свете, јасно и језгровито излажући легенде које је народ створио о својим Светима, народна веровања у чудеса која Свети творе Божијом свемоћи, и забележивши поклоничка путовања српског народа чудотворним моштима и задужбинама Светих.

Пишући ове животописе мр Милеуснић није се ослањао једино на усмене легенде и на писана житија и службе Светима већ, знатно више, и на историјска сазнања о личностима, догађајима и временима. И поред тога што о неким Светима има мало историјских података, о другима пак много, па их је требало сажимати и одабирати, и поред тога што ни у историјској науци о неким личностима и догађајима још увек нема сагласности и што у свести народа неки историјски догађаји изгледају друкчије него у историјској науци (у тзв. критичкој историји), што је све видљиво и у овој књизи – и поред свих тих недоречености и непрецизности, читалац ће у књизи **Свети Срби** моћи да сагледа колике је историјске узлете доживео српски народ у неким временима, али и каква је историјска и животна искушења преживео у борби да сачува своју веру и да подиже своју просвету и културу. Моћи ће читалац, такође кроз животописе својих Светих, да се још једном осведочи и да живо види да су српска вера, култура и историја недељива духовна целина, јединствен организам, духовна васељена коју је српски народ градио својим даром и својом муком, и завештао је европској цивилизацији.

Једна од врлина ове књиге јесте и у томе што је аутор – иначе теолог, историчар уметности и добар познавалац црквеног сликарства, архитектуре, књижевности и уопште црквене уметности – на крају сваког животописа дао поуздане и прецизне податке о томе у којој цркви, где и над је који Свети живописан, као и о томе која су му житија и службе посвећене и ко их је написао.

(Милан Радуловић)

Парапетна
плоча
са јужне
певнице
префоре
цркве краља
Милутина
у Хиландару

